

**TIBBIY TURIZMNING SHAKLLANISHI, RIVOJLANISH BOSQICHLARI HAMDA
O‘ZBEKISTONDA TIBBIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUV****Umarov Omonjon**

Qo‘qon Universiteti o‘qituvchisi

Mirzaboyeva Muslima

Qo‘qon Universiteti talabasi

Annatsiya: Maqolada dunyoning eng rivojlangan sohasi – turizm, aynan tibbiy turizm tarmog‘i alohida yoritilgan. Unda tibbiy turizmning rivojlanish tarixi, Amerika, Yevropa hamda uning Osiyodagi ko‘lami, tibbiy turistlarning asosiy muammolari va uning yechimi, O‘zbekistonda tibbiy turizm, shuningdek, yangi “exchange program in medical tourism” ni tibbiyot oliygohlari bilan hamkorlikda tadbir etish bilan bog‘liq taklif, mulohazalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Akkreditatsiya, transplantologiya, neyroxirurgiya, kardiologiya, kosmetik jarrohlik, urbanizatsiya, escapist, infeksiya, revmatizm, reproduktiv texnologiya, reproduktiv outsorsing, surrogat homiladorlik, in vitro urug‘lantirish.

Kirish.

Tibbiy turizm (tibbiy sayohat, sog‘liqni saqlash turizmi yoki global sog‘liqni saqlash deb ham ataladi) sayyohlik agentliklari va ommaviy axborot vositalari tomonidan sog‘liqni saqlash uchun xalqaro chegaralar bo‘ylab sayohat qilishning jadal o‘rib borishini tasvirlaydigan atama hisoblanadi. Bugungi kunda bemorlarning harakatlanishida ham sifat, ham miqdordagi o‘zgarishlarni ko‘rishimiz mumkin. Chunki odamlar sog‘liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish uchun boy mamlakatlardan kam rivojlangan mamlakatlarga sayohat qilishmoqda. Bunday siljish, asosan, kam rivojlangan mamlakatlarda davolanishning nisbatan arzonligi, arzon reyslarning mavjudligi va marketing xizmatlarining kengayishi va iste‘molchilarga tibbiy xizmatlarning mavjudligi to‘g‘risida onlaynma‘lumotlarning mavjudligi bilan bog‘liq. Tibbiy turizm kishilarning asosiy yashash joylaridan tashqarida dam olish bilan birga yuqori malakali tibbiy yordam olishidir.

Adabiyotlar tahlili:

Butunjahon turistik tashkiloti (UNWTO) bosh kotibi Zurab Pololikashvilining ta‘kidlashicha, “Dunyo bo‘ylab, har qanday rivojlanish darajasidagi mamlakatlarda, millionlab ish o‘rinlari va korxonalar kuchli hamda rivojlangan turizm sohasiga bog‘liqdir. Turizm, shuningdek, tabiiy va madaniy merosni himoya qilishda harakatlantiruvchi kuch bo‘lib, ularni kelajak avlodlar bahramand qilishlari uchun saqlab qolmoqda”.

Amerikalik olimlar M. Bookman va K. Bookmanlarning “Medical Tourism in Developing Countries” nomli asarida tibbiy turizmga bergan ta‘riflariga asosan - o‘z sog‘lig‘ini yaxshilash maqsadida sayohatlar, shuningdek, xizmatlar savdosini birlashtirgan iqtisodiy faoliyat bo‘lgan ikkita sektor: tibbiyot va turizmga ajralishini aytib o‘tgan.

Rossiyalik olim G. Shekin “Концептуализация феномена медицинского туризма в социологии медицины” nomli ilmiy tadqiqotida turizm bozorida tibbiy turizmning o‘rni juda katta ekanligiga urg‘u qaratib, “tibbiy turizm - turistik xizmat ko‘rsatish orqali tibbiy yordam ko‘rsatish maqsadi bo‘lgan turistik faoliyat turi” deb ta‘rif berib o‘tgan.

Rossiya tibbiy turizm assotsiatsiyasining tibbiy turizmga bergan ta'rifiga ko'ra - bu sayohatning bir turi bo'lib, uning maqsadi sog'liqni saqlash va tibbiy xizmatlarni olishdir.

Tibbiy turizm- so'nggi paytlarda turizm va rekreatsiyadagi urfga aylangan yo'nalishlardan biri bo'lib bormoqda. Tibbiy turizm - bu sayyohlik sohasidagi davolanishni chet elda dam olish bilan birlashtirish imkonini beruvchi yo'nalish. Bemorlarga eng zamonaviy dunyoga mashhur tibbiyot markazlarida professional tibbiy yordam ko'rsatiladi.

Metodologiya.

Ushbu maqolani tayyorlash jarayonida mavzuga oid statistik ma'lumotlar va nazariyalarni o'rganish uchun tahlilning mantiqiy va taqqoslash usullari, analiz va sintez, tizimli yondashuv, iqtisodiy-statistik tahlil, tanlanma kuzatish hamda tajriba kabi usullardan foydalanilgan.

Muhokama va natijalar.

Keng ma'noda tibbiy turizmni rivojlangan infratuzilmaga ega bo'lgan bozorlarning yagona tizimiga bog'langan tibbiyot sanoati va mehmondo'stlik sohasi, jumladan, nafaqat tibbiyot muassasalari, balki turli biznes tarmoqlari - sug'urta, bank, yuridik yordam, transport, aloqa). Hozirgi vaqtda tibbiy xizmatlarning global bozori allaqachon o'z infratuzilmasiga ega (tibbiy boshqaruv, akkreditatsiya agentliklari, tibbiy turizm agentliklari va turoperatorlar, tibbiy sayohat bo'yicha mutaxassislar). Ma'lumotlarga qaraganda davolanish maqsadidagi turistlar asosan ikki xil usulda sayohatni amalga oshirishadi. Turagentliklar yoki tibbiyot uyushmalari orqali dam olish markazlariga yoki sanatoriya-kurort tashkilotlariga bog'liq shaklda turizmni amalga oshirishadi. Moliyaviy inqiroz sharoitida ham tibbiy turizm rivojlanmoqda va milliy sog'liqni saqlash tizimlariga va sug'urta kompaniyalari faoliyatiga tobora kuchayib borayotgan ta'sir ko'rsatmoqda, ular mijozlarni xorijiy klinikalarda davolash uchun to'lashni afzal ko'rishadi. Jahon iqtisodiy raqobat sharoitida tibbiy turizm fenomeni tibbiyotni zamonaviy texnologiyalar va bemorlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash tufayli jadal rivojlanishiga olib keladi.

Ayni paytda millionlab odamlar tibbiy muolajalar va dam olishni birlashtirish uchun mamlakatlar va mintaqalar bo'ylab harakatlanishadi. Bunday muhim migratsiya tashkilotchi mamlakat (yoki mintaq) iqtisodiyoti uchun katta iqtisodiy ahamiyatga ega. Birinchi navbatda ijobiy o'zgarishlar mehnat bozoriga ta'sir qiladi. Xususan, iqtisodiyotning ko'plab tarmoqlarida yangi ish o'rinlari yaratilmoqda, sayyohlik majmuasi infratuzilmasi yaxshilanmoqda, turizm sifati yaxshilanmoqda mijozlarga xizmat ko'rsatish, mintaqaning to'lov balansi va boshqa ko'plab mikro-va makroiqtisodiy ko'rsatkichlar mavjud. Mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlantirishda turizmning o'рни katta. Tibbiy turizm esa bugungi kunda turizm bozorida jadal rivojlanmoqda quyida berilgan jadval orqali bilib olishimiz mumkinki, turizm sektorining katta bir qismi tibbiy turizmning ulushiga to'g'ri keladi. So'ngi davrlarda kasalliklarning ko'payishi ayniqsa ekologiya yomonlashayotgan ayni paytda sog'lashtiruvchi sanatoriya-kurort tashkilotlari, tibbiyot muassasalari bilan bir qatorda og'ir operatsiyalar uchun bu turizm turi juda muhim hisoblanadi.

Ushbu holat ichki va tashqi tibbiy turizmni rivojlantirish orqali mahalliy aholi farovonligini oshirish yo'lida sezilarli yutuqlarga erisha oladigan mintaqaviy hokimiyat organlari tomonidan biznes strategiyasi va davlat siyosatida hisobga olinishi kerak. Tibbiy turizmning xavf-xatarlaridan biri - bu davolanish o'tkaziladigan mamlakatga xos bo'lgan infeksiyalarni yuqtirish ehtimoli.

Masalan, blaNDM-1 geniga ega bakteriyalar Angliya va AQShga Hindiston va Pokistondan olib kelingan.

Hududlarga sayohatlarning asosiy maqsadi pulni tejashdir. Odamlar eng yangi texnologiyalar va yuqori malakali shifokorlarni talab qiladigan murakkab davolanish uchun Moskva va Sankt-Peterburgga boradilar.

Tibbiyot turizmi zamonaviy ixtiro emas. Qadim zamonlarda ham bemorlar eng yaxshi shifokorlardan malakali tibbiy yordam olish uchun uzoq masofalarni bosib o'tishlari kerak edi. Chor Rossiyasi davrida esa zodagonlar orasida davolanish uchun suvga, ko'pincha Germaniya yoki Chexiyaga borish urf bor edi. Bugungi kunda Rossiya va MDH mamlakatlarida tibbiy turizm qayta tug'ilishni boshdan kechirmoqda. Ko'p odamlar chet elda davolanishni o'z mamlakatida davolanishga munosib alternativ deb bilishadi. Kasalliklarni tashxislash va davolash uchun Yevropa, AQSh, Osiyo mamlakatlariga sayohatlar tobora ommalashib bormoqda. Har yili o'n minglab bemorlar tibbiy turizmni tanlaydilar. Bu, jumladan, xorijda davolanishning bugungi kunga aylanib borayotgani bilan bog'liq odamlarning keng doirasi uchun tobora qulayroq bo'lib bormoqda. Inson tabiati odamlarni o'zlari va yaqinlari uchun eng yaxshisini tanlashga undaydi. Tibbiy turizmning rivojlanishi tufayli bemorlar dunyoning eng yaxshi tibbiyot markazlari va shifoxonalarida sifatli davolanishlari mumkin. Eng yuqori professional obro'ga ega bo'lgan mutaxassis shifokorlarga murojaat qilish imkoniyati chet elda davolanish foydasiga qaror qabul qilishning asosiy sababidir. Bundan tashqari, bemorlar xizmat ko'rsatish sifatiga ishonch hosil qilishi mumkin, diagnostika va davolash vaqtini qisqartiradi va ko'p hollarda davolanish narxini kamaytiradi. Shuni unutmashimiz kerakki, ba'zida chet elda davolanish bemorga professional tibbiy yordam olishning yagona yo'li bo'ladi, ayniqsa kamdan-kam uchraydigan kasalliklarda, ularni davolash ko'pincha ularning yashash mamlakatida mavjud emas.

Tibbiy turizm uchun beshta asosiy rag'bat mavjud:

- tejamkor xizmatlar;
- zamonaviy tibbiy texnologiyalar;
- yuqori malakali tibbiy yordam;
- vaqt omili (o'z mamlakatida davolanishni uzoq kutish bilan);
- boshqa motivatsiyalar, masalan, jismoniy shaxslar davolanishni boshqa mamlakatdagi turistik dastur bilan birlashtirish imkoniyatiga qiziqishi yoki bemorlar davolanishning to'liq anonimligidan manfaatdorligi.

Bunda tibbiy yordam bo'lishi shart emas. Kishilar tog` yon bag'irlarida, o'rmonzorlarda, suv havzalari atrofida, tabiat qo'ynida dam olib, sog'lig'ini tiklashi, shu bilan bir vaqtda professional meditsina xizmatidan foydalanishi mumkin. Masalan Isroildagi Gersliya Medikal markazi, Kineret ko'li atrofidagi meditsina markazi (17 xildan ziyod mineral tuzlar mavjud) Golan tog` yonbag'rlaridagi "Xamat Tveriya" dunyo-ga mashhur bo'lib, jahonning barcha davlatlaridan sayyohlar boradi. "Patient's Beyond Borders" xalqaro tibbiy turizm tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, bu soha daromadi xalqaro turizmga har yili o'rtacha 40 milliard AQSh dollari miqdorida daromad keltirmoqda. Birgina AQShda sug'urta xarajatlarini qoplay olmaydigan xastalikka uchragan bemorlarning soni 110 milliondan ortiq. Davolanish xarajatlari Hindistonda yoki Tailanda 4 barobar, ayrim kasalliklarni davolashda esa 10 barobargacha arzon bo'lganligi uchun

amerikaliklar chet elda davolanishni afzal ko‘radi. Kanada va Buyuk Britaniya fuqarolari esa davolanishda davlat sug‘urtasiga ega. Bu yerda mutaxassisga uchrashish juda ko‘p vaqt talab etganligi uchun (ayrim hollarda 2 yilgacha cho‘zilishi mumkin) chet elda davolanishni ma‘qul ko‘rishadi. Meditsina xizmatini ko‘rsatish bo‘yicha hozirgi kunda Hindiston, Vengriya, Meksika, Singapur, Tailand, Braziliya, Janubiy Koreya, Turkiya davlatlari mashhur. Braziliyada 4500 dan ziyod kosmetologiya jarrohlari 180 mingdan ziyod sayyohlarni davolagan bo‘lsa, tibbiy sayyohlar soni Turkiyada 110 ming, Hindistonda 400 ming, Singapurda 600 ming, Meksikada bir million, Tailandda 1,2 million kishiga yetgan. AQShda va dunyoning boshqa qismlarida sog‘liqni saqlash xarajatlari haddan tashqari ko‘tarilib ketganligi sababli, ko‘plab ish beruvchilar va sug‘urta kompaniyalari tibbiy turizmni pasaytirishning bir usuli sifatida ko‘rishni boshladilar. Dunyo bo‘ylab tobora ko‘proq davlatlar rivojlanayotgan bozordan moliyaviy foyda ko‘rishni boshlaydilar, shuning uchun ular yuqori sifatli tibbiy xizmatlarni ancha arzon narxlarda taqdim etadilar. Rivojlanayotgan mamlakatlardagi klinikalar va kasalxonalar narxlarini tushirishning asosiy sababi bu mamlakatning iqtisodiy ahvoli bilan bevosita bog‘liqdir. AQSh bilan taqqoslaganda tibbiy turizmni rivojlantiradigan mamlakatlarda operatsiyalar narxi 30% dan 70% gacha past. Tibbiy turizmni qabul qilishdagi asosiy to‘siqlardan biri bu sifatsizlikdir. Uni bartaraf etishning kaliti xalqaro marketing institutlari tomonidan akkreditatsiya qilish orqali yetarli marketing strategiyalari va sifatni baholashdan foydalanish hisoblanadi. Bunday akkreditatsiya tibbiy xizmat sifatiga ishonchni kuchaytirish uchun hal qiluvchi omil hisoblanadi Tibbiy turizm sayohatlari paytida bemorlarning eng ko‘p uchraydigan muolajalari saralangan kosmetik jarrohlik, stomatologiya, a‘zolarni transplantatsiyasi, kardiojarrohlik va ortopedik jarrohlikdir. Biroq, tibbiy xizmat turlaridan turli xil muolajalardan tortib, an‘anaviy va alternativ davolanishgacha bo‘lgan ko‘plab xizmatlarni olish mumkin. Reproduktiv turizm va reproduktiv autsorsing tobora ommalashib bormoqda, bu surrogat homiladorlik, in vitro urug‘lantirish va boshqa yordamchi reproduktiv texnologiya usullari bilan chet elga chiqish amaliyotidir. Quyidagi rasmda tibbiy turistlar oldidagi muammolar qisqacha sxema orqali ifodalangan:

Buyuk Britaniyadagi dengiz bo‘yidagi kurortlar (masalan, Blekpul yoki Margeyt) Britaniya elitasining dengiz suvlari va dengiz havosida haqiqiy shifobaxsh kuchlar borligiga ishonishi tufayli qurilgan. Juda tez Angliya, turli xil kurort shaharlari va sanatoriyalarning ko‘tarilishini ko‘rdi. Mineral suvlar turli xil teri infeksiyalarni, yomon hazm qilish va revmatizm kabi kasalliklarni davolash uchun ishlatilgan. Materik Evropada Shveysariya mineral buloqlar atrofida o‘sgan ko‘plab shaharlarni taklif qildi (Sankt-Morits, Lozanna, Interlaken va Baden). Shuningdek, odamlar Avstriya (Vena), Vengriya (Budapesht) va Germaniya (Baden-Baden va Visbaden) ga kelishgan. Temir yo‘llarning shakllanishi odamlarning uzoqroq qirg‘oq va dengiz bo‘yidagi kurortlarga borishini ko‘paytirdi, bu esa o‘z navbatida, urbanizatsiyadan noyob va eskapist muhitni, shuningdek, quyoshga intilishning sog‘lom lazzati sifatida qaraladigan narsalarga amal qilish imkoniyatini yaratdi.

HealthCare Trip, soliqlardan ozod qilingan notijorat tashkilot - bu chet elda sog‘liqni saqlash sohasiga qiziqqan barcha odamlarni xavfsiz va samarali ma‘lumotlar va akkreditatsiya bilan bog‘laydigan xizmat. Ushbu tashkilotning vazifasi a‘zo tashkilotlar orasida faqat xavfsiz amaliyotni targ‘ib qilish orqali tibbiy turizmning obro‘si va xavfsizligini oshirishdan iborat. Yevropa tibbiy

turizm ittifoqi (EuMTA) Vengriyada joylashgan notijorat tashkilot bo‘lib, u tibbiy sayohat sohasida manfaatdor tomonlarning manfaatlarini ifoda etadi, ularning faoliyatini muvofiqlashtiradi va bemorlarning harakatchanligini yaxshilaydi. Uning maqsadlaridan biri AQSh, Evropa va dunyoning boshqa qismlarida sog‘liqni saqlash tizimidagi kamchiliklarni qat‘iy alternativ echim bilan ta‘minlashdir. Turkiya tibbiyot turizmi assotsiatsiyasi (TTTA) ham bugun tibbiy xizmat ko‘rsatish sohasida yaxshi imkoniyatlarni taqdim etmoqda. Har kuni 165 mamlakatdan davolanish va reabilitatsiya qilish asosan bu og‘ir holatlar, kattalar va bolalar orasidagi onkologiya, transplantologiya, neyroxirurgiya, ortopediya, kardiologiya kabi talablarni qabul qilib kelmoqda. TTTA klinikani tanlashda yordam berishdan tashqari, chet ellik bemorlarga qo‘shimcha imtiyozlar, jumladan, aeroportdan manzilga bepul yetkazish, Turkiyada mehmonxonalarda yashash uchun chegirmalar, bepul tarjimon xizmatlarini taqdim etish va boshqa ko‘p narsalarni kafolatlaydi.

O‘zbekiston Respublikasida tibbiyot turizmi sohasiga alohida strategik ahamiyat berilmoqda. Prezidentning 2018 yil 7- dekabrda "O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash tizimini tubdan takomillashtirish bo‘yicha kompleks choratadbirlar to‘g‘risida"gi 5590 - qaroriga muvofiq, Vazirlar Mahkamasi "2019-2023 yillarda O‘zbekiston Respublikasida tibbiyot turizmini rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida"gi loyihasini ishlab chiqdi. O‘zbekistonda turizm va tibbiyot sohasida o‘tkazilayotgan islohotlar samaradorligini oshirish, bu borada chet ellik fuqarolarning mamlakatimizga kirib kelishini ko‘paytirish maqsadida "Medtravel Global System" NNT tashkil qilindi. O‘zbekiston Respublikasidagi sog‘liqni saqlash tashkilotlari tomonidan berilgan taklifnomaga asosan chet el fuqarolari uchun 3 oy muddatga yangi viza "Medical Visa" joriy etildi. O‘zbekiston Respublikasida ham dam olish va sog‘liqni tiklash maskanlari mavjud. Chorvoq, Beldirsoy oromgohlari, "Mersian", "Botanika", "Turon", "Zomin" kabi 100 dan ziyod sanatoriylar butun dunyoga mashhur. Hozirgi kunda yurtimizda 150 dan ziyod xususiy klinikalar, davolanish markazlari aholiga tibbiy xizmat ko‘rsatmoqda. Aniq va o‘z vaqtida tashxis qo‘yish, yuqori sifatli davolanish, xavfsiz yetkazish, qulay yashash, asoratlar xavfini kamaytirish va shaffof chek - bu har bir jiddiy kasallik bilan kurashayotgan va sog‘ayishga hamda kelajakda o‘z hayotini maksimal darajada tiklashga tayyor bo‘lgan bemor uchun eng keraklidir. Mamlakatimizda tibbiy turizmni yanada rivojlanish uchun uni alohida keng qamrovli tarmoq sifatida shakllantirish lozim. Ya‘ni bu sohaga ko‘proq tibbiyot vakillarini va tibbiyot oliygohlarini ham jalb etish darkor. Tibbiyot uzluksiz rivojlanayotgan, shuningdek inson manfaatlari har qanday davrda ham yetakchi o‘rinda turadigan soha hisoblanadi. Shu jihatdan boshqa soha vakillariga qaraganda ko‘proq bilim, ko‘proq malaka, ko‘nikma va albatta alohida e‘tibor talab etadi.

Xulosa va takliflar.

Hozirgi vaqtda tibbiy xizmatlarning global bozori o‘z infratuzilmasi (tibbiy boshqaruv, akkreditatsiya organlari, tibbiy turizm agentliklari va turoperatorlar, tibbiy sayohatlar bo‘yicha mutaxassislar) bilan allaqachon shakllangan. Moliyaviy inqiroz sharoitida ham tibbiy turizm rivojlanmoqda va milliy sog‘liqni saqlash tizimlariga va sug‘urta kompaniyalari faoliyatiga tobora kuchayib borayotgan ta‘sir ko‘rsatmoqda, ular borgan sari mijozlarning xorijiy klinikalarda davolanishi uchun haq to‘lashni afzal ko‘rmoqda. Jahon iqtisodiy raqobati sharoitida tibbiy turizm fenomeni tibbiyotni zamonaviy texnologiyalar va bemorlarga xizmat ko‘rsatishni yaxshilash orqali jadal rivojlanishga majbur qilmoqda.

Yuqorida keltirib o‘tilgan ma’lumotlarga asosan O‘zbekiston sharoitida tibbiy turizmni rivojlantirish uchun yetarlicha imkoniyatlar mavjud va shu bilan birgalikda yanada boyib borayotgan zamonaviy texnologiyalarga asoslangan tibbiy jihozlar va jahonning eng sifatli tibbiy xizmatlar ko‘rsatayotgan xorij davlatlarida o‘z malakalarini oshirayotgan malakali kadrlar asos bo‘la oladi.

Tibbiy turizmni rivojlantirishda xorij mamlakatlari modellarini o‘rgangan holda quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- viloyatlarda tibbiy turizm faoliyatini amalga oshirayotgan korxonalar o‘rtasida hamkorlikni amalga oshirish;

- tibbiy turizmni amalga oshirish uchun yangi marshrutlarni yaratish;

- tibbiyot uyushmalari va turagentliklar faoliyatini jipslashtirish;

- mintaqaga kelgan turistlarni davolanish uchun yetarlicha imkoniyatlar borligini ularga yetkazish xususan, tabiiy giyohlar, sho‘r ko‘llarda va xalq tabobati orqali davolanish imkoniyati mavjudligi bilan tanishtirish; ‘

- xalq tabobati bilan shug‘ullanayotgan korxonalar yonida mehmon uylarini shakllantirish va aholini ish bilan taminlash kabi ishlarni amalga oshirish mumkin.

Taklifim aynan tibbiy turizmning yangi tarmog‘i sifatida talabalarning bilimini oshirish, shifokorlarning malakasini oshirishga qaratilgan “exchange program in medical tourism” ni ishlab chiqish. Bundan maqsad tibbiyot vakillarining tibbiyot olamida dunyoqarashini, bilimini kengaytirish; zamonaviy texnologiyalardan foydalanish hamda tadbiriq etish; xalqaro munosabatlarni mustahkamlash; turizmning boshqa tarmoqlari bilan xorijiy tibbiyot vakillarini tanishtirish; madaniy hordiqni tashkil etish; shuningdek vatanga muhabbat kabi samimiy tuyg‘ularni singdirishdan iborat. Qolaversa, bugungi tahlikali davrda bu dasturning onlayn formasini joriy etish butun dunyo talabalarini, tibbiyot vakillarini birlashtirishga imkon yaratadi shuningdek, dasturning keyingi bosqichi uchun mustahkam poydevor vazifasini o‘taydi.

Bu esa o‘z navbatida nafaqat bizning mamlakatimizda, balki butun dunyo uchun ham tibbiyotning yangi qirralarini ochishda turtki bo‘ladi. Shuningdek, turli jarrohlik amaliyotini chet elda o‘tkazish uchun ketayotgan vatandoshlarimizning soni ham kamaysa ajab emas.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bookman, M. & Bookman, K. Medical Tourism in Developing Countries. New York: Palgrave MacMillan, 2007.

2. Щекин Г.Ю. Концептуализация феномена медицинского туризма в социологии медицины: диссертация ... доктора социологических наук: / Щекин Геннадий Юрьевич; спец. 14.02.05 [Место защиты: Волгоградский государственный медицинский университет]. – Волгоград, 2013. – 309 с.

3. Khursanaliev, B. (2023). THE IMPACT OF POPULATION GROWTH ON THE COUNTRY'S ECONOMIC DEVELOPMENT. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1, 8-11.

4. Шоҳрузбек Равшан Ўғли Рузиев, Ҳамиджон Якубович Расулов, & Аббосхон Алиевич Юсупов (2022). ОЦЕНКА ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. *Academic research in educational sciences*, 3 (2), 617-629.
5. Nishonkulov Shohruhxon, & Gafurov Khurshid. (2023). THE IMPACT OF UZBEKISTAN'S FOREIGN DEBT ON THE GROSS DOMESTIC PRODUCT. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1(1), 265–267. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.431>
6. Nazrullaevna, M. G. (2021). O ‘ZBEKISTON SHAROITIDA KICHIK BIZNESNI INVESTISIYALASHNING O ‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(5), 640-645.
7. Otto, M., & Thornton, J. (2023). JAHON IQTISODIYOTI VA XALQARO MUNOSABATLAR. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 216-219.
8. Yusupov Abbosxon Aliyevich. (2023). METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF USING HUMAN RESOURCES IN THE ACTIVITY OF SMALL BUSINESS SUBJECTS. *Intent Research Scientific Journal*, 2(3), 182–187. Retrieved from <https://intentresearch.org/index.php/irsj/article/view/67>
9. Umarov, O. (2023). MADANIY MEROS TURIZMI: ASOSIY TENDENSIYALAR, RIVOJLANISH VA MUAMMOLAR (O‘ZBEKISTON VA TURKIYA MISOLIDA). *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 8, 78-80.
10. Yuldasheva Nilufarxon A‘zamjon qizi, Umarov Azizjon Azamjon o‘g‘li, & Abdullayev Axrorjon Axadjon o‘g‘li. (2023). SUN‘IY INTELLEKT VA RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISHI. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1(1), 73–75. <https://doi.org/10.54613/ku.v6i6.254>
11. Turanboyev, B., & Musabekov, S. (2023). Digital Transformation of Tax Systems. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 1(11-12).
12. Mamurjonovich, U. T. (2022). WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL RELATIONS. ФГБОУ ВО «КАБАРДИНО-БАЛКАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. ХМ БЕРБЕКОВА». КОЛЛЕДЖ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ЭКОНОМИКИ (РОССИЯ) ИСЛАМСКИЙ УНИВЕРСИТЕТСКИЙ КОЛЛЕДЖ ТАЗКИЯ, 142.
13. Mamurjonovich, U. T. (2023). JAHON IQTISODIYOTIDA YANGI INDUSTRIAL DAVLATLARNING TUTGAN O‘RNI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 344-345.